X

Зияродинова НР
Директор

РЕСПУБЛИКА ДАГЕСТАН

МКОУ «ЛЕНИНАУЛЬСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА №2 ИМЕНИ ГЕРОЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ ЮРИЯ САЛИМХАНОВА»
СелоЛенинаулКазбековского района РД

368155 Казбековский район, с. Ленинаул, e-mail – leninaul2school@mail.ru,
сайт школы - https://s2lnn.siteobr.ru/

СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДАЮ
Зам. директора по УР Шамирзаева П.М.___________________ «____» _______________________2023г.	Директор ЗияродиноваН.Р.__________________ «____» ____________________2023 г.

Рабочая программа

по литературе

для 8 класса

на 2023-2024 учебный год

Учитель

Саламирзаева Заира Хизриевна.

Программаялъе баян

Художествияб адабияталъ к1удияб кумек гьабула кинабго рахъ камилав инсан куцазе, г1агараб халкъалъул рух1ияб бечелъиялъул къуч1алда г1олилазе тарбия кьезе.

Гьединлъидал школалда малъизе т1аса рищун руго ц1алдохъабазе мустах1икъал, маг1наялъул ва мац1алъул рахъалъ щвалде щварал авар литератураялъул ва вацлъиялъул миллатазул цо-цо асарал. Гьезда т1ад х1алт1улаго, лъималазда лъазе ккола художествиял асаразул анализ гьабизе, гьезие бит1араб къимат кьезе ва адабияб теориялъул к1вар бугел баяназдаса пайда босизе, гьелдаго цадахъ гьезие рагьизе ккола художествияб каламалъул пасих1лъи ва гъварилъи.

Раг1ул устарлъиялъул асарал малъи ккола адабияб курсалъул аслияб рахълъун.

Малъиялъул мурадлъун ккола раг1ул устарлъиялда лъимал хадур гъезари, камилал художествиял асаразда гъорлъе раккизе ругьун гьари, пасих1аб сипатияб каламалъул тату лъаялде гьел рачин, гьелъул къуч1алда асаразулъ рихьизарурал жамг1иял гьоркьорлъабаздалъун, г1адамазул г1амал –хасиятаздалъун авторасе абизе ва бихьизабизе бокьараб аслияб пикру рагьиялде ва бич1ч1иялде рач1ин.

Адабияб курсалда жаниб хасаб бак1 ккола Ват1ан хиралъиялъул, миллатазда гьоркьоб гьудуллъи кквеялъул, дунялалдаго зах1матхалкъалъул мурадал ц1униялъул асар ц1алдохъабалъ куцаялъ.

Адабияталъул дарсаз лъимал т1амула миллатазул адаб-х1урмат гьабизе. Гьеб мурадалъе г1оло ц1алдохъабаз лъай-хъвай гьабула цогидал миллатазул адабияталдаса авар мац1алде руссинарурал лъик1ал асаразулгун.

Лъайгун тарбия кьеялъул масъалабиги, ц1алдохъабазул г1елалъулаб х1албихьиги х1исабалде босун, **авар мац1алда литератураялъул курс г1уц1ун буго 2007 соналда басмаялда бахъараб ва Дагъистан Республикаялъул лъайкьеялъул ва г1елмуялъул министерствоялъ тасдикъ гьабураб Дагъистаналъул Тахо-Годил ц1аралда бугеб педагогикияб г1елмиябгун ц1ех-рехалъулаб институталъ г1уц1араб «Авар ва Дагъистан адабият программалъул» къуч1алда.**

Дилим гимназиялъул ц1алул планалда рекъон, 8 классалда авар адабият малъизе бихьизабун буго 1 саг1ат анкьида жаниб. Кинабниги лъаг1алие – 34 саг1ат

8 абилеб классалъе ц1алул материал кьун буго тарихиябгун-тематикияб ва жанразул тартибги ц1унун. Гьениб х1исабалде босун буго байбихьул классазда ц1алул дарсазда лъималазе щвараб х1албихьи ва гьениб лъураб кьуч1алда г1уц1ула хадубккун литературияб ц1али.

8 абилеб классалъе малъизе программаялда рихьизарун руго лъайгун тарбия кьеялъе лъик1ал ресал ругел, рич1ч1изе бигьаял, художествияб рахъалъ щвалде щварал, халкъияб к1алзул гьунаралъул, авар адабияталъул ва вацлъиялъул миллатазул хъвадарухъабазул т1аса рищарал асарал.

Гьаб программаялъул аслияб т1алаб: адабияталде лъималазул рокьи базаби; чвахун ва пасих1го ц1алиялъул бажари камиллъизаби; малъулел асаразул гъварилъилъуде раккизе ва аслияб пикруялда хадур гъезе к1везелъун, анализалъе авалияб роцада лъимал ругьун гьари ,т1ахьал ц1ализе гъира-шавкъ бижизаби.

8 классалъе т1аса рищарал асараз рес кьола ц1алдохъабазул г1умруялъул х1албихьи бечед гьабизе, сипатияб каламалъул лазат босизе лъималазда малъизе, гьезулъ рух1ияб сахаватлъи куцазе, г1умруялда дандч1валел г1емерал лъугьа-бахъиназе бит1араб къимат кьезе ругьун гьаризе.

Щибаб классалъул курс г1уц1ун буго, тарихиябгун тематикияб тартибги ц1унун. Гьелъ рес кьола лъималазул лъай г1амлъизабизе, литературиял асаразда кколел лъугьа-бахъинал ч1ванкъот1араб тарихияб заманалда хурхарал рук1ин ц1алдохъабазда бич1ч1изабизе, ва гьезда бихьизабизе гьел асаразда жаниб бат1и-бат1ияб тарихияб заманалъул г1адамазул г1умруги г1амал-хасиятги ва рук1а-рахъинги гвангъун цебеч1езабун бук1ин; гьелдаго цадахъ лъималазе рагьула жакъасеб къоялдаги гьел м алъулел асаразул бугеб к1вар; гьанжесеб г1умруялъе бит1араб къимат кьун бажаруларо, аралде данде ккввеч1ого.

Программаялда мух1канго ч1езарун руго лъималазда лъазе кколел литературияб теориялдаса баянал. Теориялдаса авалиял баянал кьезе байбихьула 5 классалда, хадубккун гьезул сиях1 ц1ик1к1инабизе, малъарал гъварид гьаризе х1исабалде росун руго. Асаразул анализ гьабулелъул, ц1алдохъабаз теориялъул баяназдаса г1ат1идго пайда босизе ккола.

Раг1а-ракьанде щун, адабияб лъай кьеялъул масъала т1убан бажаруларо, г1ат1идаб къаг1идаялъ класстун къват1исеб ц1али г1уц1ич1ого. Гьединлъидал, чара гьеч1ого, т1убазе ккола класстун къват1исеб ц1алиялъул программаги.

Гьезда т1асан гара-ч1вари гьабизе хасал дарсалги рихиьизарун руго. Муг1алимасда т1адаб буго ц1алдохъабазе ц1ализе кьезе цох1о рихьизарурал гурелги, ахираб заманалъ басмаялде рахъарал, критиказ реццарал ц1иял асаралги.

Программаялда кьун буго к1алзул ва хъвавул калам цебет1езелъун т1орит1изе кколел х1алт1абазул къадар.

Гьел х1алт1аби щулаго рухьарал руго адабиял асарал малъиялда. Гьединлъидал лъималги ругьунлъула сипатияб каламалде, поэтазул, хъвадарухъабазул пасих1аб мац1алде, раг1аби дандразе, хабар г1уц1изе, маг1наялда рекъараб форма батизе, жидерго пикру къокъго ва баянго загьир гьабизе. Гьелдалъун асаразул анализ гьабизеги, гьезие къимат кьезеги ц1алдохъабазул бажари борхула.

Программаялда ч1езабун буго, адабияталъул курс малъулаго, лъималазе щвезе кколеб лъаялъул ва лъугьине кколеб бажариялъул мух1канаб г1урхъи-рахъ. Лъазе ккола малъулел асаразул х1асил бицине, щибаб классалъул программаялда кьурал литературияб теориялъул баяназдаса г1ат1идго пайда босизе, программаялъ т1адаллъун гьарурал текстал рек1ехъе ц1ализе.

Ругьунлъиялъулгун бажариялъул т1алабал к1ийиде рикьун руго:

1. Асаралъул анализ гьабун ва гьелъие къимат кьун бажари;
2. Калам г1уц1ун бажари.

Программаялда бихьизабун буго щибаб художествияб асар малъизе бикьун кьураб ц1алул заман.

Цогидал предматалгун бухьен:

Ав.мац1: Хабариял текстазда т1асан къокъабго изложение хъвазе, бат1и-бат1иял темабазда сочинение хъвазе

Тарих: бицен гьабулеб тарихияб заманалъул сурат цебеч1езабизе, гьеб заманалъул образал рагьизе, заманлъулаб бухьен ч1езабизе

Г1урус адабият: г1урус адабияталъулгун Дагъистаналъул бухьен ч1езабизе; гьезул релълъараб ва бат1ияб рахъ батизе

География: бицен гьабулеб бак1 картаялда лъазе, гьел бак1азул х1акъалъулъ, гьенир г1адамазул г1умруялъул баянал лъазе

Аслияб лъай кьеялъул идараялда 8 классалда авар адабият малъизе бихьизабун буго анкьида жаниб цо саг1ат**. Кинабниги лъаг1алие – 34 саг1ат**

Асарал лъазаризе – 24 саг1ат
Калам цебет1езабиялъе – 4
Класстун къват1исеб ц1али бачиналъе – 3
Халгьабиялъул х1алт1и т1обит1иялъе - 2

Темаби		Сa г1 a т	8a		8б		
			По плану	*По факту*	*По плану*	*По факту*	*Примечание.*
1	Байбихьи Халкъияб къиса «Суфичи-хиянатчи»	1					
2.	***Калам цебет1езаби:*** Изложение «Ясалъ бицараб маргьа»	1					
3.	Халкъияб кеч1 «Хочбар»	1					
4	***Калам цебет1езаби*** Сочинение «Дир пикруялда Хочбар»	1					

5.	***Класстун къват1исеб ц1али*** Халкъиял куч1-дул «Исубханги вехьги», «Азайнисей»	1					
6	19 г1асруялъул адабият. Инхоса Г1алих1ажи «Гьекъел-мехтел» «Исрапчиясде»	**1**					
7	«Ракь» Сипатияб мац1алъул х1акъалъулъ бич1ч1и г1ат1ид гьаби	1					
8	***Халгьабиялъул х1алт1и***	1					
9	Ч1ик1аса Мух1амадил г1умру ва творчество Кеч1 «Имам Гъазимух1амад ч1ваялде»	1					
10	**Ч1анк1ал** г1умру ва адабияб х1аракат «Сайгидул Бат1алиде»	1					
11	***Адабияб теория.*** Антитеза, коч1ол	1					

	роцен. «Т1алх1атиде» коч1ол анализ.						
12	**Элдарилав.** Г1умру ва х1аракат «Жергъен гьартун ккана»)						
13	***Класстун къват1исеб ц1али.*** Элдарилав «Сибирь къот1-идал», «Аваданай гьудул», Ч1анк1а «Т1аде маг1арухъе»	1					
14	**Хъах1абросулъа Мах1муд** Мах1мудил г1умруялъул ва творчествоялъул х1акъалъулъ «Хъах1илаб зо-дихъе баг1арба-къул нур»,	1					
15	«Ро-кьул конторалъул кавуги рагьун» «Почтовой кагъ-тиде керенги чучун»	1					
16	***Калам цебет1езаби.*** Сочинение «Мах1мудил лирикияв герой»	1					

17	**Инхелоса Къурбан** Къурбанил г1умру ва адабияб х1аракат. «Наибзаби х1елун»	**1**					
18	Къурбанил рокьул лирика: «Борхатаб маг1арда», «Г1енекке, йокьулей» «Бахъа, къалам»	**1**					
19	**Халгьабиялъул х1алт1и** «Революциялда цебесеб адабият»	**1**					
20	**Къалухъа Мирза** Г1умру ва х1аракат. «Ханасе жаваб», «Г1ащикъ-булбул» **Йирчи Гъазахъ** Г1умру ва адаби-яб х1аракат. «Векьарухъанасул кеч1»	**1**					
21	**Ятим Эмин** Г1умруялъул ва творчествоялъул	**1**					

	х1акъалъулъ. «Васият» «Къват1ул харбал ц1алк1улел руччабазде»						
22	**Калам цебет1езаби.** ***Сочинение*** «»	**1**					
23	**Мунги Ах1мад** «Шамилил суд» «Паналъаяб дунял»	**1**					
24	**Ц1адаса Х1амзат** «Айдемир ва Умайгьанат»	**2**					
25	**Кл.къват1исеб ц1али** Инх.Къурбан «Дунял къалъулеб», Мах1муд «Эбел ва яс», Инх.Г1алих1ажи «Гьурмада берцинлъи г1ун»	**1**					
26	***Калам цебет1езаби*** Сочинение «19 г1асруялъул ша-г1ирзабазул аса-разулъ маг1арула-зул эркенлъиялъе г1оло къеркьей»	**1**					

27	**Ц1.Х1амзат** «Г1умруялъул дарсал»	**1**					
28	**М.Хуршилов** «Сулахъалъ нуг1лъи гьабула»	**1**					
29	**М.Шамхалов** «Вац»	**1**					
30	**Анвар Аджиев** «Бах1арчиясул куркьби»	**1**					
31	**Юсуп Хаппалаев** «Оцбай», «Халкъияб кеч1»	**1**					
32	**Муталиб Митаров** «Устар»	**1**					
33	**Х1асилгьабиялъул дарс**	**1**					
34	**Элдарилав.** Г1умру ва х1аракат «Жергъен гьартун ккана»**)**	**1**					

8 классалъул ц1алдохъанасда лъаялъул ва бажариялъул рахъалъ цере лъолел аслиял т1алабал

Ц1алдохъабазда лъазе ккола:

- лъазарурал асаразул ва гьезул авторазул ц1арал.
- лъазарурал асаразул аслиял темаби ва гьезул г1уц1иялъул хасал рахъал
- лъазарурал хабариял асаразул багьадуралги, гьез г1ахьаллъи гьабулел лъугьа-бахъиназул рахасги
- адабияталъул теориялдаса баянал
- программаялда рихьизарун ругел текстал рек1ехъе лъазаризе

Ц1алдохъабазда бажаризе ккола:

- минуталда жаниб 120-130 раг1и кколеб хехлъиялда лъазарурал асарал рит1ун, раг1ун ва чвахун ц1ализе
- жиндирго к1алъаялъе план ургъизе
- художествияб адабият г1елмиябгун публицистикияб адабияталдаса бат1а бахъизе
- художествиял асарал пасих1го ц1ализе
- жинцаго ц1аларaб асаралъе къимат кьезе, гьеб асаралъул багьадураздехун, лъугьа-бахъиназдехун лъугьараб жиндирго бербалагьи загьир гьабизе

Ц1алдохъабазе литература:

Г1.Г1.Х1ажиев, Г1.Г1.Г1абдулат1ипов. Авар адабияталъул учебник (ц1алул т1ехь). 8 класс. Мах1ачхъала. НИИ педагогикаялъул издательство, 2003

Г1.Г1.Х1ажиев, Г1.Г1.Г1абдулат1ипов. Авар литература. Хрестоматия для 8 класса. Мах1ачхъала. НИИ педагогикаялъул издательство, 2003

Муг1алимасе литература:

Мух1амад-Расул Усахов Авар адабият цебет1еялъул тарих. Мах1ачхъала, 2006

А.Х1амзатов. Адабияб г1елмуялъул терминазул словарь. Мах1ачхъала, 2013

Сиражутдин Хайбулаев. Страницы аварской литературы. Дагучпедгиз, 1991

Х.М.Хайбуллаева. Изучение произведений дагестанского фольклора в школе. Махачкала. Дагучпедгиз, 1990

Халкъияб хазина. Мах1ачхъала. НИИ педагогикаялъул издательство, 2002